

Dobrušské ruční přadláctví a tkalcovství **do konce 19. století**

Václav Matouš

V 17. a 18. století bývalo v Orlických horách a Podorlicku lnářství a plátenictví když už ne hlavním, tedy alespoň výrazným doplňujícím zdrojem obživy nejširších vrstev obyvatel. Nejinak tomu bylo i v Dobrušce, typickém řemeslnicko – rolnickém městě.

Do třicetileté války byla Dobruška významným hospodářským i politickým střediskem opočensko – frymburského panství. Ekonomický význam města, které získalo výsadu na čtyři výroční trhy, pravidelné týdenní trhy úterní a dva koňské trhy ročně, byl ještě záměrně zvyšován řadou dalších administrativních opatření držitelů panství.

Mezi ně kupř. náleží i nařízení Jana Rudolfa Trčky z Lípy poddaným panství opočenského, frymburského a černíkovického z 30. 8. 1616 dovážet obilí a dobytek výhradně na trhy v Dobrušce a spolu i přísný zákaz všem cizím obyvatelům provozovat ve městě řemeslo, či mít zde hospodu.

Poměrně rozvinutá řemeslnická výroba tohoto tržního střediska byla sdružena v cechovních organizacích. První dochovaná písemná zpráva o dobušských tkalcích, částečně ohořelý opis cechovního privilegia majitele opočenského panství Ludvíka Colloredo hraběte z Wallsee, pochází teprve z 5. listopadu 1659. Ale již skutečnost rozvinutého dobušského trhu a zejména vlastní text zmíněné listiny, jehož plné znění je otištěno v příloze, dokazují, že existence tkalcovského řemesla v Dobrušce je mnohem staršího data. Snad původní privilegium vzalo za své při katastrofálním požáru města 30. 8. 1565, kdy oheň zničil během půlhodiny 76 domů, radnici i s pivovarem tehdy stojícím vedle ní, špitál, šatlavu a 11 stodol.

Vydavatel privilegia především nařizuje v souladu s tehdejší běžnou praxí povinnou příslušnost všech cechovních mistrů ke katolickému náboženství. Do čela cechu staví dva cechmistry, každoročně volené a potvrzené městskou radou. Dále stanoví pokuty za svévolnou nepřítomnost v cechovních schůzích, za zmeškání stanovené hodiny a za neslušné chování či vzájemné osočování. Od mistrů, kteří musí mít řádný manželský původ, vyžaduje mravné chování.

Další články privilegia nařizují přesné dodržování stanovené míry i další profesionální poctivost provozovaného řemesla. Každý mistr smí mít nejvýše tři stavy. Přespolní mistr může být přijat do cechu pouze za souhlasu městské rady a po předložení zachovacího, výučního a případně i zhoštního listu.

Další články pak pojednávají o mistrovském kuse a o právech synů mistrů k řemeslu i o vdovách a dcerách po zemřelých mistrech, o jejich právech i povinnostech. Učedníka může mít každý mistr pouze jednoho, přičemž se výuční doba stanoví na jeden rok, zaplatí-li učeň 1 kopu grošů českých a 2 libry vosku do cechu. Nebude – li moci mistru zaplatit, složí pouze vosk, ale doba učení se prodlouží na dva roky. Počet tovaryšů však artikule výslovně neomezuje. Privilegium rovněž přísně zapovídá nákup falešné příze na dobrušských trzích.

Další dochované písemné materiály k dobrušskému přadláctví či plátenictví jsou velice kusé. Mějme na paměti, že město bylo krom požáru roku 1565 postiženo podobnou katastrofou ještě třikrát – 4. 9. 1702, 9. 5. 1806 a 7. 10. 1866, kdy téměř vždy lehla jeho většina popelem. První seznam dobrušských obyvatel, sestavený k rekatolizačnímu účelu, tzv. „*Rejstřík a sepsání všechných sousedův v městě a při městě Dobrušce zůstávajících, jména a povolání, manželek, dítek a čeládky jejich i léta jednoho každého, učiněné 11. dne Marti léta 1651*“, souhrnně uvádí mezi všemi 775 obyvateli města z 15 existujících řemesel 21 ševce, 1 tovaryše a učně, 10 krejčích a 1 tovaryše, 9 tkalců se 4 tovaryši a další méně početná řemesla.

K roku 1757 se v Dobrušce v seznamu řemeslníků pro tzv. „tereziánský katastr“ připomíná 29 tkalců, 1 učitel obchodující s přízí a obilím, 1 vysloužilý důstojník, který žebřá a jehož žena bílí plátno, a 1 židovský obchodník s plátnem.

Dosti vysoký počet dobrušských tkalců v poměru k ostatním řemeslům (16 ševců, 7 pekařů, 6 řezníků, 5 krejčích, 5 mezulánků, 5 kožešníků, 5 kovářů a dalších 39 profesí s ještě nižším počtem) je vysvětlitelný císařským reskriptem z roku 1755, jímž bylo tkalcovství ve venkovských městech prakticky prohlášeno svobodným řemeslem, nepodléhajícím cechovní organizaci. Téměř ještě po stu letech se tento stav nezměnil, jak potvrzuje přípis městské rady podkrajskému úřadu v Novém Městě nad Metují z 9. 10. 1850:

„ ... Když při tkalcovství žádné pořádek (rozuměj cechovní řád) nepozůstává, toto svobodně jest od dost malých dětí a ženských však hojně se provozuje ...“

Cechy, které v pozdějším období přežily a staly se překážkou dalšího rozvoje výroby, byly po předchozích omezeních zrušeny zákonem z 20. 12. 1859 č. 237, částka 42 s platností od 1. 5. 1860 a řemeslníci začleněni do tzv. živnostenských společenstev. V Dobrušce existovala do roku 1873 tři sdružená společenstva řemeslníků, tzv. oddělení pro územní obvod obcí Dobruška, Bačetín, Běstvin, Bílý Újezd, Dobré, Domašín, Hlinné, Hroška, Kamenice, Kounov, Křovice, Lhota, Mast, Mělčany, Osečnice, Podbřezí, Provoz, Pulice, Rovné, Spáleniště, Sudín a Val. Tkalci byli zařazeni do I. oddělení tzv. řemesel oděvnických.

Roku 1873 byla společenstva reorganizována a v Dobrušce vzniklo 7 živnostenských jednot. Tkalci byli začleněni do 5. živnostenské jednoty spolu s barvíři, soukeníky a faktory.

Po definitivní ztrátě Slezska roku 1742, do té doby průmyslově nejrozvinutější části habsburské monarchie, počalo Prusko systémem ochranných cel podporovat vlastní domácí výrobu. To však zcela ochromilo české plátenictví, jehož export byl právě orientován do Slezska, zejména do Vratislavi. Tkalcovská produkce se snížila na desetinu. Krize vyvolala nepředstavitelnou bídu přadláckých a tkalcovských rodin.

Stát se snažil této situaci čelit zvýšením kvality přádky a zajistit tím nová odbytiště českého plátna. Podporoval proto vydávání tištěných instrukcí a návodů o pěstování lnu. Doporučovalo se zejména seti pobaltského semene, z něhož vypěstovaný len byl svými vlastnostmi (dlouhé a jemné vlákno) pro předení nejvhodnější.

Dalším krokem mělo být zřizování přadláckých kurzů, nařízených školským patentem z 27. 11. 1765. Měly vznikat převážně tam, kde dosud přádlo zavedeno nebylo. Vyučovalo se zde předení na kolovratu i vřetenem. Kurzy byly zimní od 1. 10. do 31. 3. Byly určeny dětem od 7. do 15. let a k výuce měla být přidržována i toulavá mládež. Náklady na učebnu a otop hradilo město, vyučujícího a případný plat 2 krejcarů po čtyři neděle zvlášť pilným žákům či plný plat těm, kdo kurz navštěvovali již delší dobu, vyplácela zemská pokladna. V Dobrušce však taková škola zřízena nebyla.

Stát podporoval rozvoj lnářství i přímou finanční výpomocí. Známý obrozenec František Martin Pelcl ve svých „Pamětech“ uvá-

dí, že v dubnu roku 1783 nechal císař Josef II. „ ... rozdat lidu v hornatých končinách kraje Královéhradeckého, Boleslavského a Litoměřického za 300.000 zlatých lněného semene, které objednal z Rígy, neboť předešlého roku se len nevydařil a lidé lněné semeno neměli ... “

Státní instrukce se tak snažily zlepšit i předběžné zpracování sklizeného lnu.

Len se tehdy sklízel ručně. Vytrhané stonky se rozložily v řadách po poli. Podzimní deště měly narušit tvrdou slupku stébla skrývajícím vlákno. Někdy se len přímo namácel, čímž se docílilo urychlení celého procesu. Pak po řádném a dokonalém vysušení se lámал. Nejprve se tak dělo jen primitivně údery klacku či lámáním přes hranu stolu, později byly k tomu zkonstruovány tzv. lamačky. Pak byla surovina protahována soustavou železných hřebenů, tzv. drhlenů, obvykle připevněných ve stodole na trámu. Tak se ze stébla odstraňovala tvrdá dřevitá venkovní slupka, tzv. pazdeří.

Lněné vlákno se pak zbavilo posledních nežádoucích zbytků pazdeří protahováním v ochlicemi. Byla to souprava železných kartáčů od hrubých až po nejmenší. Potom se již naprosto čisté lněné vlákno vázalo do tzv. kloubů a bylo připraveno pro přadláky, kteří buď na kolovratu či vřetenu předli pro tkalce přzí.

Tu pak tkalci nejprve přesoukali na cívky, z nichž ji pak na stavu setkali na plátno. Z hrubé příze tkali plachtoviny, z jemné pak plátno batistové čili kment.

Královské české gubernium svým nařízením ze 14. 11. 1795 zakazovalo dosavadní praxi sušení lnu v chlebových pecích, kde hrozilo zvýšené nebezpečí požáru a nařídilo zainteresovaným obcím výstavbu nových, nebo přestavbu již existujících sušáren a tíren lnu a konopí, tzv. pazderen či vochloven, podle přiloženého závazného stavebního plánu.

V Dobrušce byla pazderna postavena k 1. 6. 1796 v dnešní Opočenské ulici. Dnes zde stojí domy čp. 832 a 833. Postavenou pazderna pak město v licitačním jednání pronajalo do dědičného nájmu Josefu Žídkovi za 320 zl. za podmínky, že zde nesmí chovat drůbež a že „...zdejší susedům bez vší překážky tření jejich lnu a konopí povolití musí a od třeného kloubu lnu ne víc než 1 krejcar a 3 denáry žádati...“ Nová obecní tírna byla postavena tamtéž 22. 5. 1802. Pazderna v Křovicích je však připomínána již k 9. únoru 1643.

Dlouhá léta napoleonských válek vyvolala prudkou konjunkturu plátenictví. Plátina bylo totiž ve zvýšené míře zapotřebí nejen k šití vojenských uniforem a prádla, ale i jako cupaniny a dalšího obvazového materiálu. Napoleonův kontinentální systém zamezil také dovozu anglické bavlny, její dosavadní potřeba musela být kryta domácí produkcí lnu.

V Dobrušce využil této konjunktury i známý osvěcenský kupec František Vladislav Hek, který jednak v té době skupoval ve velkém plátno od tkalců z širého okolí a dodával je vojenským skladům, a zároveň obchodoval ve značném měřítku i se lněným semenem z Pobaltí. Objednával je přes Vratislav z Livonska a Rigy, zejména prostřednictvím vratislavského kupce J. G. Starka, který mu v roce 1816 dodal 100 tun lněného semene, dovezeného přes Štětín a Vratislav z Rigy, Libavy a Vindavy. V listopadu téhož roku objednal již 400 tun. Z této dodávky mu však vznikly značné obchodní svízele, když několik jeho větších odběratelů své objednávky zrušilo, mezi nimi kupř. i žacléřský mlynář F. Rindt, který si lněné semeno objednal z Vratislavi přímo. Hek však, který nebyl v Dobrušce jediným, kdo tímto artiklem obchodoval, pokračoval v dálkových obchodních stycích i v pozdějších letech.

Konec války znamenal však i konec konjunktury plátenictví a bavlna znovu v několika letech vytlačila len. Anglické strojní přádelny zásobovaly trh obrovským množstvím laciné bavlněné příze. Tím se octly masy přadláků a tkalců ve strašlivé bídě.

Krise postihla i ostatní výrobní odvětví, která na přadláky a tkalce úzce navazovala. V Dobrušce to byli zejména soustružníci dřeva, kteří pro přadláky a tkalce zhotovovali lamačky, drhleny, vochlovačky, tírky, kužely, přeslice, motovidla, spřádací kolovrátky, kolovraty na soukání osnov a útků, ruční snovadla, veškeré druhy dřevěných cívek a cíveček na útek, ruční snovadla, veškeré druhy dřevěných cívek a cíveček na útek, tkalcovské stavy s veškerým dalším příslušenstvím i tiskařské formy..

Bída dostoupila svého vrcholu na jaře roku 1847, kdy na dobrušském úterním trhu dne 11. května vypukly hladové bouře. „...*V tom čase vo trhu stala se u nás v Dobrušce rebelije skrze erteple anebo zemčata, poněvadž byla hrozná bída s chudýn lidem, žádný vejdelky a 1 korec zemčat koštoval 6 zlatých vídeňského čísla a nákej sedlák přivez na trh zemčata a byly shnilý. Tak se v to lidé zvihli a zemčata mu dobrali, až musel na to přijít financwach, tj. zemské vojsko, tak se*

upokojili, snad by byli vzali i obilí, dyby to vojsko bylo nebránilo, poněvadž obilí bylo drahé. Toho dne 11. května byl 1 korec pšenice za 28 zl., 1 korec žita 20 zl., 1 korec ječmene 18 zl., 1 korec hrachu 24 zl., 1 korec jahel 28 zl., 1 korec ovsu za 8. zl.“

Z rozboru situace bylo patrné, že české plátno bylo navíc v poměru se zahraniční konkurencí značně nekvalitní a proto nebylo schopno ani ve zmenšené míře se prosadit na zahraničních trzích. Veškeré úsilí úřadů se tedy znovu zaměřilo na zkvalitnění výroby lněné příze jako k předpokládanému východisku z krize.

Český stavovský sněm vypsál roku 1846 3.000 dukátů na zvláštní odměny za výrazné úspěchy v pěstování a dokonalém zpracování lnu.

Vzorem kvality byla plátna belgická a vestfálská, jakých tamní výrobci dosahovali zejména stejnoměrným močením lnu ve vodě, zdokonalením tkalcovských stavů a zřizováním přádelních škol.

Přední propagátor přádelních škol belgicko – vestfálského typu, majitel adršpašského velkostatku Karel Ludvík šlechtic Nádherný, zřídil za pomoci Jednoty pro povznesení průmyslu v roce 1845 v Adršpachu první přádelní školu v Čechách. Jejím učitelem jmenoval vestfálského odborníka Heiricha Wiesbrocka, který zároveň přivezl všechny nejmodernější pomůcky, potřebné k výrobě kvalitní příze. Absolventi adršpašské školy se sami měli stát učiteli přádlu v těch městech a obcích, které je vyslaly.

Velikou zásluhu na rozvoji vzorových přádelních škol v Podorlicku měli zejména ředitel náhodského panství Otto Erich a vlastenečtí kněží náhodský děkan Josef Regner, bohuslavický lokalista Jan Karel Rojek a dobrušský kaplan Josef Mnohoslav Roštlapil. Za přímého Rojkova vedení byla zřízena taková škola v Novém Městě nad Metují; řídil ji tzv. Spolek pro podporu ručního spřádání lnu, který se staral i o odbyt hotových výrobků. Učitelkou přádlu se stala Františka Imlaufová z Nového Města nad Metují, absolventka adršpašské školy. Mezi prvními 40 žáky a žákyněmi prvního kurzu novoměstské přádelní školy, zahájeného 5. ledna 1846, byla i Anna Wünschová z Dobrušky, kterou s jednodenním zpožděním vyslala dobrušská městská rada s tímto přípisem:

„Na Slavnou Městskou radu v Novém Městě nad Metují.

Přesvědčivše se při včerejším otevření od Slavné rady zřízené přádelny a používše pozvání Slavné rady od 13. pros. 1845 Nro. 960 pol., osmělujeme se přítomnou zdejší dceru Annu Wünschovou

k vyučování do tamní přádelny odeslati s tou prosbou, by slavná rada a dozorstvo takovou jakožto žačku přijmouti a ji svou ochranu uděliti ráčila.

Rada města Dobrušky, dne 6. ledna 1846.

Venclík, měšťanosta.“

Prvořadou zásluhu o zřízení přádelní školy v Dobrušce měl již zmíněný kaplan J. M. Roštlapil. Škola byla umístěna v prvním poschodí bývalého hostince U svatého Antonína v dnešní Kostelní ulici čp. 43. Vyučování zahájila 9. března 1846 po slavnostních bohoslužbách učitelka Anna Wünschová. Dobrušský kronikář Alois Beer k tomu poznamenává: „...*As jeden rok tam přadly zvláštními kolovraty a lepší se předivo provádělo. Přástevnice byly mladé, nejvíce Dobrušťanky...*“

Stanovy školy byly podobné jako v Novém Městě nad Metují: Žáci mají být poslušni učitele, snaživí, mravní, pilní a ukáznění. Jsou povinni navštěvovat školu potud, než se řádně naučí přípravě lnu a zdokonalení v předení. Po vyučení obdrží vysvědčení a jejich příze bude označena známkou dokonalosti.

Vyučování bylo praktické a trvalo od skončení ranní mše do 22. hodin s dvěma hodinovými přestávkami ve 12. a v 17. hodin denně mimo neděle a svátky. Po závěru sobotního vyučování, které končilo v 17. hodin, předkládali žáci přízi k posouzení. Uznaná byla označena známkou s právem prodeje, nedokonalou si musel žák ponechat. Účastníci kurzu pracovali na vlastních kolovratech a jen nemajetným žákům byly kolovraty i ostatní potřebné nářadí zapůjčeny. Kdo neměl dobré předivo a nemohl si je opatřit, předl zapůjčený len za mzdu. Kaplan Roštlapil se snažil působit na žáky i výchovně vlastenecky, zejména předčítáním českých knih, jichž byl horlivým distributorem, a zpěvem.

Bývalý dobušský starosta Václav Malý ve svých pamětech vzpomíná, že „...*těž osmdesát šest let stará moje matka zazpívala píseň Boženy Němcové Pod pahorkem pod zeleným Metuje se točí, která se zpívala na přádle...*“

Další zprávy o počtu žáků, finančních nákladech, o datu zrušení školy či údaje o množství zhotoveného díla se nedochovaly.

Ale ani tyto vzorové přádelní školy, které se snažily o nejvyšší zhospodárnění ruční výroby vypřádáním co nejjemnějších přízí, nemohly nikdy zastavit neustále se prohlubující krizi českého ručního přádláctví v konkurenci se strojními přádelnami.

Ve snaze po novém rozkvětu plátenictví ve zdejšími okolí svolal hospodářský výbor okresu opočenského valnou schůzi do Bílého Újezda, kde dne 23. 6. 1867 schválil svolání o zřízení tzv. Spolkové přádelny lnu v Opočně. V textu se mj. praví: „...*O důležitosti a prospěšnosti tohoto podnikání nelze pochybovati, neboť jest dokázáno, že se v naší krajině vůbec, zvláště ale na celém blízkém pohoří velké množství nejlepšího lnu pěstuje a pryč vyváží, jakož že se tam i také značné množství příze od tkalců spotřebuje...*“ Provolání dále poukazovalo i na sociální otázku věci: „...*Obraťme konečně zřetel svůj také ještě k tomu důležitému důvodu, že pracovníci a dělníci najdou při našem podniku stálého zaměstnání a že nebude jim zapotřebí, aby hledali práci v cizině...*“

Spolková přádelna se ustavila jako akciová společnost, vydala akcie po 500 zlatých a měla již v roce 1867 319 zakládajících členů z blízkých i vzdálených míst. Z Dobrušky vlastnili po jedné akcií Josef Holeček, Karel Janský, Karel Špaček a Václav Viravský. August Köhler zakoupil 1/5 akcie.

Poslední pokus o povznesení prosperity ručního tkalcovství podnikli Josef Jarkovský a Jan Matuška z nedaleké vesnice Valu, kteří spolu s Václavem Viravským, úspěšným obchodníkem plátnem, akcionářem Spolkové přádelny na len v Opočně a bývalým dobrušským učitelem, založili na základě povolení ministerstva vnitra z 26. 12. 1868 akciovou společnost „Spolek tkalcovský ve Valu“ pod heslem uvedeným na razítku firmy „*Živa buď jednotu pracujících lidu českého*“. Od 7. 11. 1871, kdy byl „Spolek“ protokolován, do roku 1873 (další seznamy chybí) vydali celkem 370 akcií po 50 zlatých, rozdělených mezi 198 akcionářů z nejbližšího okolí. Firma, která byla vydavatelem ve velkém, měla své sídlo ve Valu šp. 26. Horští tkalci odtud odebírali přízi a sem opět hotové dílo přinášeli.

Spolek vyráběl podle vydaného propagačního letáku poměrně široký sortiment lněný i bavlněný: lněný damaškový grádl na cíchy, plátna bělopřezná (kreasy), plátna pravá lněná bělopřezná (tzv. domáci), plátna pravá lněná bílená, plátna bílená „veřejemná“ z nejušlechtlejší příze, plátna prostěradlová, plátna pro nemocnice i obvazová, plátno zdravotní tzv. Kneipovo i plátna režná a modrá na podšívky, slavníky, zástěry, na vozové plachty a k procezdování mléka. Dále zhotovovali lněné kapesníky s barevnými okolky tkanými, barevné tkané kapesníky lněné, barevné lněné kapesníky šňu-

pácké, žluté lněné kapesníky, ručníky lněné trojtkané, lněné ubrusy a lněné ubrusy damaškové.

Z bavlněných výrobků pak bavlněný grádl na cíchy, damaškový brokát, sypkovinu tzv. ěanking, kanafas na cíchy bavlněný, bavlněná plátna, praporové látky, bavlněnou prostěradlovinu - širting, šifony, oxford, zefýry (šatovky), barchety, horské plátno bavlněné, plátna hasičská, kanavu, brilantin, kriset, satin a kepr.

Tkalcovský spolek zásoboval nejen okolní trhy, ale dovážel své výrobky také do Brna a zasílal i do Rakouska, Rumunska a do Švýcarska. Obchod dobře prosperoval, takže akcionářům se vyplácela až 10% dividendy a dokonce se jim za dva roky připsalo ještě po jedné akci za 50 zlatých. Tkalcovský spolek v době svého nejvyššího rozmachu vyvíjel také spolu s městem Dobruškou maximální úsilí o zřízení tkalcovské školy v Dobrušce. Ministerstvo obchodu dekretem z 12. 7. 1873 založení tohoto ústavu sice schválilo, ale projekt později realizován nebyl.

Předseda společnosti, obchodně zdatný Josef Jarkovský, však po čase narážel na přílišné opatrnickví vesnických akcionářů, bránící dalšímu rozvoji firmy. Rozhodl se tedy jednotlivé akcie vykupovat, čímž se počet zúčastněných ztenčil, až roku 1882 přešla celá akciová společnost na Josefa a Marii Jarkovských ve Valu pod stejnou firmou.

Jarkovský byl však v úzkém finančním spojení se záložnou ve Valu, založenou roku 1873 prakticky jen pro potřeby „Spolku“, a s cukrovarem v Českém Meziříčí, které zase byly napojeny na pražskou banku Union. Krach tohoto finančního ústavu byl zároveň roku 1886 pohromou i pro cukrovar, záložnu a Tkalcovský spolek.

Správa cukrovaru vyhlásila konkurz, záložna se při likvidaci vyrovnala s vkladateli na 90 % a Spolek, který prakticky rovněž likvidoval, přemístil do Dobrušky do domu Václava Viravského na dnešním Šubertově náměstí čp. 53, kde dnes stojí finanční úřad. Ještě téhož roku však zanikl, když z jeho trosk vznikla v Dobrušce nová firma Liznar a Krauser.

Tak skončil poslední pokus o udržení ručního přadláctví a tkalcovství ve větším rozsahu. Budoucnost již zcela jasně patřila průmyslové výrobě.

Ale to už je jiná kapitola.

Příloha

1659, listopad 5., Opočno.

Ludvík Colloredo hrabě z Wallsee udílí artikule cechu tkalcovskému, mezulánickému a barchanickému v Dobrušce.

(Opis, papír, 4 listy svázaný v sešit bez desek, česky, částečně ohořelý, dobře čitelný, signatura Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, Drobné fondy Dobruška 152/1, karton 18).

Já, Ludvík Colloredo Svaté římské říše hrabě z Wallsee, dědičný pán na Dobrý Flajaně, Opočně, Smidařích, Kovanicích a Počernicích, Jeho Milosti římského císaře, též uherského a českého krále skutečný komorník.

Poněvadž všeliká pověst dobrá a dobře zachovalá jest hodna oznámena býti, aby všelijaké věci, kteréžby kdy a kdykoliv proti cti a pověsti dobré uvedeny chtěly býti, ukázáním listu konec vezmouc, přestaly, k věčné paměti oznamuji tímto listem jak nynějšímu tak potomnímu věku kde čten, nebo čtoucí slyšen bude, že jsou přede mě předstoupili opatrní cechmistři a starší mistři řemesla tkalcovského, mezulánického a barchanického, poddaní moji z města Dobrušky, za to prosebně prosíce, abychom jim některých artikulův v plném cechu jich jednomyslně zvolených a zavřených, jakž jsou mi jich obzvláště poznamenaných podali, pro zachování dobrého řádu při řemeslích z počátku psaných, listem potvrdil. Ježto já nemohouce slušné prosbě a žádosti jich, i tudíž dobrému a chvalitebnému v tom pořádku odeprání, s dobrým svým rozmyslem a bedlivým uvážením tak činím a artikulův tuto doleji zejména psaných, vedle kterýchž se jeden každý, kdož by v témž cechu byl aneb kdykoliv k němu přijat a připojen býti chtěl, chovati povinen bude, potvrzuji:

Nejprve přede všemi nyní i v budoucích časích, aby žádný za mistra do cechu přijat nebyl, leč se u víře křesťanské svaté a samospasitedlné, spolu s jinými srovná, item každého roku mají býti cechmistři dva a ti mají vzíti potvrzení od pana purkmistra a pánův na rathauze, item kdyby koliv cechmistři cech obeslali, buď pro obecní aneb cechovní potřebu, aby se ihned sešli v hodinu uloženou, tím neprodlévajíce, aby jedni na druhé nečekali a kohož by posel zastal a pověděl by v kterou hodinu přijíti má a nepřišel by svévolně, ten dej pokuty šest grošův českých a pakli by hodinu uloženou zmeškal, aby dal jeden groš český a tu přitom se milost od cechmistrův

nezapovídá. Item žádný mistr jsa do cechu obeslán, nemá odtud jíti preč, dokudž cech rozpuštěn nebude, leč pro slušnou potřebu s odpuštěním cechmistrův. Item kdo by v cechu nepoctivě mluvil, neb že by jeden druhého zhaněl, ten pokuty aby dal podle provinění menšího neb většího vedle uvážení cechu. Item nemá se každý za mistra v tom řemesle osaditi, leč od rodičův řádných pošel by a také sám aby byl zachovalý, jakž dobrému příležitě dobře se zachovati. Item paprsekové, kteří řemeslu tkalcovskému přináleží, aby nebyly dvou loket užší, nýbrž raději aby byl širší, pakli by se který nalezl od dvou loket užší, má býti ihned zkažen a u koho by se to nalezlo, aby takový řemesla prázden byl s panskou radou, dokudž by na právích a potom na cechu o to milosti nenalezl. Item loktové k měření pláten i jiných věcí aby spravedliví byli a pakli by který loket kratší byl, má dáti pokuty pánům půl kopy grošův a do cechu XV grošův, vše českých. Item co se statkův lidských dotýče, cožkoliv kdo dělati má, v tom se každý mistr i s čeledí svou věrně a spravedlivě zachovati má, a kdo by se toho dopustil, že by sobě statku lidského ujal a zase úplně toho nenavrátil, což jest dal dělati, to aby vzneseno bylo skrze cechmistry téhož řemesla na pana purkmistra a pány a cechmistři pod těmiž závazky toho tajiti nemají. Kdož by v tom postižen byl a páni takového trestati budou vedle uvážení, aby se takové věci i jiní potom neměli dopouštěti. Item byl li by kdo co komu řemesla téhož povínoval, má to vzněsti na cechmistry a oni mají to opatřiti a strany vyrovnati spravedlivě. Item přesporní žádný za mistra přijat nemá býti, leč prve od pana purkmistra a pánův na rathauze přijat bude a list zachování svého i rodičův svejch i také list, vyučil by se jest řádně v cechu tvrzeném, to vše aby ukázal. A k tomu též mistr má býti svobodný a má li pána jiného, aby byl vyhoštěný. Item každý mistr má učení a dospělost řemesla svého rukou svou dokázati, totiž brdo ručníkové třívoční obnítiti a navěsti a pilar k tomu náležitý podvázati a před cechmistry a mistry k tomu vydanými má tkáti a řemeslo ukázati na schválení jejich. Item též mistr má všemu cechu mistrovskému svačinnu udělati a do cechu kopu grošů dáti a má býti poslem dotud, dokudž jiný mistr se po něm neosadí. Item každý mistrův syn aby měl právo k řemeslu tak, jakž otec jeho má anebo měl a to beze vší povinnosti, totiž nákladův na to řemesla ukazování, než má každý přijat býti z milosti do cechu. Item jestliže by který mistr umřel a manželka by pozůstala po něm, aby právo měla k řemeslu, čeled' chovati, živnost vésti, dokudžkoliv vdovou bude a zachovávajíce při řemesle pod

poslušenstvím cechovním. A pakli by se čeho dopustila neslušného, právo tratí při řemesle. Item pakli by vdova za jiného řemesla muže se vdala, prázdna býti má hned takového tkalcovského řemesla. Item kdož pojme dceru mistrovu anebo mistrovou ženu vdovu a neuměl by řemesla téhož tkalcovského a tím chtěl by tudy živnost svou vésti, ten se může učiti a s mistrem smluviti jak bude moci. A to s vůlí cechmistrů a má dáti do cechu, což jemu ukázáno bude. Item žádný mistr nemá míti než vše, však s jistým vědomím a povolením vrchnosti, jediného učedníka. A když toho vyučí, bude moci jiného učedníka přijíti a před cechmistry smluviti. Item každý učedník má se učit rok a od učení má dáti jednu kopu grošův českých mistru, k tomu dvě libry vosku do cechu. Pakli by učedník byl smluven za dvě léta, tedy nebude mistru povinen platiti, než toliko dvě libry vosku do cechu. Item každý učedník má rodičův dobrých a zachovalých, též i sám býti. Item který by učedník na vsi neb tu, kdež by cechu žádného neměli, učil se, takový žádný aby při řemesle fedrován nebyl dotud, dokudž by při cechu řádném znovu u města se neučil tím způsobem, jakž se jest pokládá. Item žádný mistr nemá míti jediné tři stavy. Item všichni mistři podle zůstání cechovního od děláním pláten tovaryšovi, jakž které v kolik pásem jest, též i stravu počítali, pod pokutou dvanácti grošův českých. Item který by mistr jeden druhému tovaryše vyloudil aneb náěkým neřádným způsobem sobě osoboval a to na něho ukázáno bylo, má býti tomu mistru ten tovaryš vyzdvižen a k tomu dá pokuty dvanácte grošův českých. Item jestliže by kteří tovaryši zaháleli, neb jakkoliv své vůle užívati chtěli, má jim zhajováno býti a jestliže by po napomenutí přestati nechtěli, nemá jim při tom cechu žádného fedruňku dáno býti, dokudž by se do cechu nenavrátili, aby jim vina odpuštěna byla, toho neobdrželi. Item každý tkadlec i ten, kdož by právo k řemeslu měl, může plátno i příze své i také u jiných kupující, kupovati, zase také ručníky a ubrusy a což k tomu řemeslu náleží, svobodně prodávati na kusy neb na lokty do vyprodání krájeti. Však žádný vynesla loket pět nebo šest a níže aby neprodával pod trestáním panským.

Item mezulánici a barchanici svobodně vlnu při městě Dobrušce i jinde kupovati mohou. Item týž mezulánici a barchanici takové dílo žádnému prodávati, až dřívěji cechmistrům k tomu zvoleným k prohlídnutí a k pečetení přijde, moci nebudou.

Item kdož by přinesl do mandle plátno aneb co kazovitého a nehodného aneb lněnou osnovu koudelným outkem dotkávanou, žádný

mandlíř nemá toho mandlovati, ale cechmistři mají to ohledati a jak na faleš přináleží, s radou panskou v tom se spravedlivě zachovati. Item co se pak dotýče přezí falešných, které se na trhu prodávají a lidé kupujíc, tkadleci donesou za spravedlivé, ježto nebude totiž, chechmistři opatřiti mají, aby taková věc nespravedlivá průchodu neměla. Item za svrchu jmenovaný pro sebe i svým budoucím pozůstavujeme, jestli že by který z mistrův našich i budoucích chtěli přeze v Dobrušce kupovati, aby jim nebylo hájeno od mistrův řemesla tkalcovského města Dobrušky nynějších i také budoucích, jim v tom překážky nebylo.

Kdež pro lepší jistotu a potvrzení i budoucí paměť, pečeť svou vlastní s jistým mým vědomím k tomuto listu a artikulům přivěsiti a přitisknouti jsem rozkázal. Jehož jest datum na zámku Opočně v středu den svatý Alžběty, jinak V. dne měsíce listopadu léta od narození Pána a Spasitele všeho pokolení lidského Ježíše Krista tisícího šestistého padesátého devátého.

Obrazová příloha
(Obrázky Aloise Beera)

